

ՆԱՐԻՆԵ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ՀՀ վարչական դատարանի դատավորի օգնական,
Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի
իրավագիտության մագիստրոս

**ՀՀ ԲԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐ
ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ՀԱՅՑԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ**

Սույն աշխատանքում ուսումնասիրվել են որոշ հիմնախնդիրներ՝ կապված ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հրամանագիր արձակելուն ՀՀ նախագահին պարտավորեցնելու հայցապահանջի՝ որպես ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված պարտավորեցման հայցի շրջանակներում քննության առարկա դառնալու հետ: Որպիսի ուսումնասիրության նպատակը պայմանավորված է օրենսդրական կարգավորումների բացակայության և դատական պրակտիկայում հանդիպող որոշակի տարակարծություններով:

Հիմնաբառեր- ՀՀ նախագահ, ՀՀ քաղաքացիություն, պարտավորեցման հայց, հրամանագիր, վարչական ակտ, վարչական վարույթ, իրավասություն:

Պարտավորեցման հայցը, ի թիվս ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով (այսուհետ՝ Օրենսգիրք)¹ նախատեսված մյուս հայցատեսակների, հանդիսանում է անձի կողմից վարչական մարմնի դեմ ՀՀ վարչական դատարան (այսուհետ՝ Դատարան) ներկայացվող հայցատեսակ, որի շրջանակներում հայցվորն ակնկալում է իր խախտված իրավունքների վերականգնումը՝ պատասխանող վարչական մարմնին բարենպաստ վարչական ակտ ընդունելու, վարչադատական կարգով պարտավորեցնելու միջոցով՝ խնդրելով պարտավորեցնել վարչական մարմնին՝ ընդունելու այն վարչական ակտը, որի ընդունումը մերժվել է վերջինիս կողմից:

Մասնավորապես՝ Օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի համաձայն՝ պարտավորեցման հայցով հայցվորը կարող է պահանջել ընդունել այն բարենպաստ վարչական ակտը, որի ընդունումը մերժել է վարչական մարմինը: Ընդ որում, պարտավորեցման հայցը ներառում է վարչական մարմնի կողմից նույն հոդվածի 1-ին մասում նշված՝ միջամտող վարչական ակտը վիճարկելու պահանջը:

Որպես ուսումնասիրության առարկա, հատկապես, հետաքրքրական է ՀՀ նախագահի դեմ պարտավորեցման հայցի շրջանակներում ներկայացվող հայցապահանջը, որը վերաբերում է ՀՀ նախագահի կողմից ՀՀ քաղաքացիության հարցի լուծման շրջանակներում ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հրամանագիր ընդունելուն:

ՀՀ նախագահի գործադիր-կարգադրիչի կարգավիճակը ձևավորող լիազորությունների թվում

առանձնապես կարևորվում է: Նա՝ օրենքով սահմանված կարգով, լուծում է ՀՀ քաղաքացիության հետ կապված հարցերը: Քաղաքացիություն շնորհելու լիազորություն իրականացնելիս Հանրապետության նախագահը ընդհանուր կանոնի գործառության շրջանակում ևս հանդես է գալիս որպես վարչական մարմին: Իսկ քաղաքացիություն շնորհելու մասին ՀՀ նախագահի հրամանագիրը վարչական ակտ է²:

Ըստ 2005 թվականի Սահմանադրության խմբագրության՝ Հանրապետության նախագահը մի շարք լիազորություններ իրականացնում էր ինքնուրույն, առանց որևէ այլ մարմնի միջամտության: Սինչեռ փոփոխված Սահմանադրությամբ՝ նախատեսվում է, որ Հանրապետության նախագահն այդ լիազորություններն իրականացնելու է Կառավարության կամ վարչապետի առաջարկությամբ, իսկ որոշ դեպքերում այդ լիազորությունները կարող են իրականացվել օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով³:

Այսպես, ՀՀ Սահմանադրության⁴ 134-րդ հոդվածի համաձայն՝ Հանրապետության նախագահն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով լուծում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն շնորհելու և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հարցերը: Իսկ 139-րդ հոդվածի համաձայն՝

1. Իր լիազորություններն իրականացնելիս Հանրապետության նախագահն ընդունում է հրամանագրեր և կարգադրություններ:

2. Հանրապետության նախագահը Սահմանադրության 131-137-րդ հոդվածներով, 155-րդ հոդ-

վածի 3-րդ մասով, 166-րդ հոդվածի 3-րդ, 4-րդ, 6-րդ և 7-րդ մասերով սահմանված դեպքերում կարող է համապատասխան ակտը, եռօրյա ժամկետում, իր առարկություններով, վերադարձնել առաջարկություն ներկայացնող կամ միջնորդությամբ դիմող մարմին: Եթե իրավասու մարմինը չի ընդունում այդ առարկությունը, ապա Հանրապետության նախագահը ստորագրում է համապատասխան ակտը կամ դիմում է Սահմանադրական դատարան:

3. Եթե Հանրապետության նախագահը չի կատարում նույն հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված պահանջները, ապա համապատասխան ակտն ուժի մեջ է մտնում իրավունքի ուժով:

Սահմանադրական այս նորմը նույնաբովանդակ կերպով արտահայտվել է նաև «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության մասին» ՀՀ օրենքի⁵ 13-րդ հոդվածի 6-րդ մասում և 26-րդ հոդվածում: Իսկ վերոնշյալ օրենքի 27-րդ հոդվածը, նախատեսելով քաղաքացիության վերաբերյալ հարցերի լուծման կարգը, սահմանում է, որ ՀՀ-ում գտնվելու դեպքում ՀՀ քաղաքացիություն ստանալու և ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ դիմումն անձը ներկայացնում է անձամբ ՀՀ ոստիկանություն, վերոնշյալ դիմումների կապակցությամբ: Վերջինիս կազմած եզրակացություններն ուղարկվում են Քաղաքացիության հարցերով միջգերատեսչական հանձնաժողով, որն էլ համապատասխան եզրակացությունը ստանալուց հետո՝ քննարկում է այն հանձնաժողովի ղեկավարի կողմից հրավիրվող նիստերում: Քննարկման արդյունքում՝ կազմվում են ամփոփ եզրակացություններ և ՀՀ ոստիկանության կազմած եզրակացությունների հետ մեկամսյա ժամկետում ներկայացվում ՀՀ վարչապետին: ՀՀ վարչապետը հանձնաժողովի կողմից եզրակացություններն ստանալուց հետո՝ մեկամսյա ժամկետում ՀՀ նախագահին է ներկայացնում քաղաքացիության վերաբերյալ դիմում՝ ներկայացրած անձի դիմումը մերժելու կամ բավարարելու մասին առաջարկություն՝ կցելով ՀՀ նախագահի համապատասխան հրամանագրի նախագիծը: Նույն օրենքի 13-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված բացառիկ դեպքերում, ՀՀ վարչապետը կարող է անձին քաղաքացիություն շնորհելու մասին առաջարկությունը ներկայացնել ՀՀ նախագահին՝ առանց Քաղաքացիության հարցերով միջգերատեսչական հանձնաժողովից եզրակացություն ստանալու: Իսկ ՀՀ նախագահի համապատասխան հրամանագրերն ընդունվում է ՀՀ Սահմանադրության 139-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:

Վերոգրյալ իրավակարգավորումներից

հետևում է, որ ՀՀ նախագահն, ունենալով ՀՀ քաղաքացիության հարցերի լուծման սահմանադրական լիազորություն, ըստ էության, իր լիազորությունն իրականացնելիս սահմանափակված է ՀՀ վարչապետի ներկայացրած առաջարկությամբ, քանի որ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ ՀՀ վարչապետի կողմից ներկայացված առաջարկության և հրամանագրի նախագծի հետ համաձայն չլինելու դեպքում՝ ՀՀ նախագահը կարող է այն իր առարկություններով ներկայացնել ՀՀ վարչապետին, որոնք վերջինիս կողմից չընդունվելու դեպքում՝ ՀՀ նախագահին մնում են միայն վերջինիս վերապահված երկու լիազորություններ. նա կա՛մ ստորագրում է համապատասխան հրամանագիրը, կա՛մ դիմում է ՀՀ սահմանադրական դատարան: Միաժամանակ, սահմանված է նաև երրորդ տարբերակը, երբ վերոնշյալ լիազորությունները չիրականացնելու, այսինքն, անգործություն դրսևորելու դեպքում՝ հրամանագիրն ուժի մեջ է մտնում իրավունքի ուժով:

Պետք է նշել նաև, որ առկա չէ որևէ կարգավորում Սահմանադրական դատարանի կողմից հրամանագրի վերաբերյալ որոշում կայացնելու հետ կապված: Ըստ էության՝ վերոնշյալ հանգամանքի կարգավորման տիրույթն ընդգրկվում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք)⁶ կարգավորման առարկայի շրջանակներում:

Մասնավորապես՝ Օրենքի 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի և ՀՀ Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին մասի իրավակարգավորումներից հետևում է, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանը որոշում է ՀՀ նախագահի հրամանագրերի համապատասխանությունը Սահմանադրությանը՝ ընդունելով համապատասխան որոշում: Սակայն, հնարավոր է նաև իրավիճակ, երբ հրամանագրի նախագիծը լինի ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող, սակայն, միաժամանակ՝ ոչ իրավաչափ: Օրինակ՝ ՀՀ նախագահի հրամանագրի նախագծով պետք է մերժվի անձի դիմումը ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ՝ վերջինիս կողմից ՀՀ նկատմամբ չկատարված պարտավորություն (օրինակ՝ զինվորական հաշվառման կանգնելու չկատարված պարտավորություն) ունենալու հիմքով, սակայն ՀՀ նախագահը չի կարող պարզել նման պարտավորության առկայության հարցը և ըստ այդմ՝ որոշել հրամանագրի նախագծի իրավաչափությունը, քանի որ, եթե պարզվի, որ սխալմունք է տեղի ունեցել, և անձն իրականում ոչ մի պարտավորություն էլ չի ունեցել, կատացվի, որ հրամանագրի նախագիծը եղել է ոչ իրավաչափ, և, իրակա-

www.ardaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

նում, պետք է ընդունվեր հակառակ լուծում ունեցող հրամանագիր, որպիսին իրավասություն գործող իրավակարգավորումների պայմաններում ՀՀ նախագահին վերապահված չէ: Այստեղից հետևում է, որ անգամ ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից ՀՀ նախագահի հրամանագրի նախագծի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցի պարզաբանումից հետո էլ ՀՀ նախագահը հրամանագրի նախագծի ոչ իրավաչափ լինելու պայմաններում որևէ գործուն լիազորություններով օժտված չէ:

Դեռ ավելին, առավել խորը ուսումնասիրության արդյունքում ստացվում է նաև, որ ՀՀ նախագահը նույնիսկ օժտված էլ չէ ՀՀ վարչապետի ներկայացրած հրամանագրի նախագծի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու նպատակով ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու լիազորությամբ, քանի որ Օրենքի 86-րդ հոդվածի 1-ին մասով ՀՀ նախագահին վերապահված է Սահմանադրության 139-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված գործերով ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու իրավասություն այն դեպքում, երբ վերջինիս ներկայացված առաջարկությունը (տվյալ դեպքում՝ ՀՀ վարչապետի կողմից ներկայացված առաջարկությունը) հակասում է Սահմանադրությանը: Մինչդեռ, ՀՀ Սահմանադրության 139-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված է ՀՀ նախագահի կողմից ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու լիազորություն, այն դեպքում, երբ առաջարկություն ներկայացրած իրավասու մարմինը չի ընդունում ՀՀ նախագահի առաջարկությունը՝ առաջարկության վերաբերյալ, և ՀՀ նախագահը չի ստորագրում համապատասխան ակտը և դիմում է ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ տվյալ ակտի (տվյալ դեպքում՝ հրամանագրի նախագծի) Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու համար:

Այսինքն՝ ստացվում է, որ Սահմանադրությանը և Օրենքով ՀՀ նախագահին վերապահված են ՀՀ քաղաքացիության հարցերի վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու իրար հակասող լիազորություններ: Ընդ որում, ՀՀ սահմանադրական դատարանին, ՀՀ Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին մասով, վերապահված է, ըստ ՀՀ նախագահի հրամանագրերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու լիազորությունը: Հետևաբար, պարզ չէ՝ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ ՀՀ վարչապետի առաջարկության և հրամանագրի նախագծի հետ համաձայն չլինելու դեպքում ՀՀ նախագահը ո՞ր ակտի սահմանադրականության հարցով կարող է

դիմել ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ ՀՀ վարչապետի առաջարկությամբ, հրամանագրի նախագծի, թե՞ արդեն իսկ ընդունված հրամանագրի սահմանադրականության հարցի պարզաբանման նպատակով:

Ուստի, տվյալ դեպքում նախ անհրաժեշտ է պարզել՝ արդյոք ՀՀ նախագահը համարվում է ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու հարցով վարչական ակտ ընդունող իրավասու սուբյեկտ, թե՞ ոչ:

Հատկանշական է, որ Օրենսգրքով նախատեսված վիճարկման, պարտավորեցման, գործողության կատարման և ճանաչման հայցատեսակներից ՀՀ նախագահին համապատասխան հրամանագիր ընդունելուն պարտավորեցնելու հայցապահանջը համապատասխանում է պարտավորեցման հայցատեսակին բնորոշ հատկանիշներին: Մասնավորապես՝ 1) հայցապահանջն ուղղված է ՀՀ նախագահի դեմ, ով, «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի՝ 3-րդ հոդվածի իմաստով, հանդիսանում է վարչական մարմին, 2) ՀՀ նախագահի հրամանագիրը հանդիսանում է վարչական ակտ, որով լուծվում է անձին ՀՀ քաղաքացիություն շնորհելու հարցը, 3) անձը դիմել է վարչական մարմնին՝ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ, որպիսի պահանջը ՀՀ նախագահի հրամանագրով մերժվել է, այսինքն՝ առկա է միջամտող վարչական ակտ, որով մերժվել է բարենպաստ վարչական ակտի ընդունումը, 4) անձի պահանջն ուղղված է վերջինիս համար բարենպաստ հանդիսացող, իր՝ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հրամանագիր ընդունելուն:

Այսինքն՝ տվյալ դեպքում առկա են պարտավորեցման հայց ներկայացնելու՝ ՀՀ օրենսդրությանը նախատեսված բոլոր նախապայմանները, սակայն պարտավորեցման հայցի շրջանակներում, քննության առարկա դարձնելով ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու հիմքերի առկայության կամ բացակայության հարցը՝ Դատարանը, Օրենսգրքի 125-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի իրավակարգավորումների համատեքստում նախ պետք է պարզի հայցվող բարենպաստ վարչական ակտի, այն է՝ ՀՀ նախագահի համապատասխան հրամանագրի իրավաչափության հարցը, տվյալ հանգամանքն էլ պայմանավորելու է հայցի բավարարումը կամ մերժումը: Սակայն, անհրաժեշտ է նշել, որ միայն վերոնշյալ փաստի հաստատումը՝ հրամանագրի իրավաչափ լինելը, բավարար չէ հայցը բավարարելու համար, քանի որ պարտավորեցման հայցն ուղղված է դատական կարգով վարչական մարմնին իր իրավասության շրջանակներ

րում օրենքով սահմանված պահանջներին համապատասխանող վարչական ակտ ընդունելուն պարտավորեցնելուն: Այլ կերպ ասած՝ եթե պարզվի, որ ՀՀ նախագահը չի հանդիսանում ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու հարցը լուծող իրավասու սուբյեկտ, ստացվում է, որ Դատարանը չի կարողանա պարտավորեցնել ՀՀ նախագահին ընդունելու այնպիսի հրամանագիր, որի ընդունումը դուրս է վերջինիս՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ և օրենքներով վերապահված իրավասության շրջանակներից, որքան էլ որ իրավաչափ լինի հայցվող վարչական ակտը:

Մինչդեռ, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը թիվ ՎԴ/6495/05/14 վարչական գործով 26.12.2016 թվականին արտահայտած իրավական դիրքորոշմամբ հայտնել է, որ. «Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում նշել, որ պարտավորեցման հայցի բուն նպատակը անձի համար քարենպաստ վարչական ակտի ընդունմանը հասնելն է, և հիմք ընդունելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի 3-րդ մասի կարգավորումները՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ եթե վարչական դատարանը ձեռք բերված ապացույցների շրջանակում և դատական ակտի կայացման պահին գործող օրենքների հիման վրա հաստատված է համարում հայցվող քարենպաստ վարչական ակտի իրավաչափությունը, վերջինս պետք է կայացնի հայցը քավարարելու վերաբերյալ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ՝ անվավեր ճանաչելով վարչական մարմնի կողմից հայցվող վարչական ակտն ընդունելը մերժելու վերաբերյալ որոշումը և պարտավորեցնելով վարչական մարմնին այդ վարչական ակտի ընդունմանը»:

Այսինքն՝ վերոգրյալ իրավական դիրքորոշումից հետևում է, որ Դատարանը, քննության առարկա դարձնելով հայցվող հրամանագրի իրավաչափության հարցը, անուղղակի կերպով քննության առարկա է դարձնելու նաև հրամանագրին նախորդող գործընթացների իրավաչափությունը, հետևաբար, եթե պարզվի, որ վիճարկվող հրամանագրի հիմքում ընկած գործընթացն իրականացվել է օրենքի խախտմամբ, իսկ հայցվող հրամանագիրը հանդիսանում է իրավաչափ վարչական ակտ, ուստի, գտնում ենք, որ Դատարանը պետք է ունենա համապատասխան լիազորություն՝ պարտավորեցնելու ՀՀ նախագահին ընդունելու համապատասխան հրամանագիր:

Վերոնշյալ հանգամանքով էլ պայմանավորված է ՀՀ նախագահի դեմ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հրամանագիրը՝ այն ընդունել պարտավորեցնելու, հայցապահանջ ներ-

կայացնելու դեպքում որպես պարտավորեցման հայց դիտարկելու հիմնախնդիրը, քանի որ դատական պրակտիկայում վերոնշյալ հարցի վերաբերյալ առկա են որոշակի տարբերումներ:

Մասնավորապես՝ թիվ ՎԴ/2968/05/19 վարչական գործով Դատարանն արձանագրել էր, որ. «...եթե վարչական ակտի ընդունմանը նախորդում է և դրա հիմքում դրվում է դատավարական ընթացակարգը, երբ դատարանը քննում է անձի կողմից ներկայացված պարտավորեցման հայցը, ապա այդ դեպքում էական են ոչ թե վարչարարական ընթացակարգերը, այլ դատավարական կանոնները և այդ կանոններով վարչական ակտի իրավաչափության հիմնավորվածության հարցը, հետևաբար, սույն գործի շրջանակներում միակ էական հանգամանքն այն է, թե դատավարական կանոններով հիմնավորված է արդյոք հայցվող վարչական ակտի կայացման համար անհրաժեշտ նյութաիրավական հիմքերի առկայությունը, թե՞ ոչ...»⁹ այդպիսով բավարարելով հայցվորի պահանջը՝ անվավեր ճանաչել համապատասխան հրամանագիրը և պարտավորեցրել ՀՀ նախագահին՝ ընդունել հայցվորի քաղաքացիությունը դադարեցնելու մասին հրամանագիրը:

Վերոնշյալ դատական ակտը, սակայն, բողոքարկվել էր վերաքննության կարգով, որն էլ ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանն իր որոշմամբ բեկանել էր՝ նշելով, որ. «...Հանրապետության նախագահն իրավասություն չունի լուծելու ՀՀ քաղաքացիություն շնորհելու և ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու հետ կապված հարցերը՝ դրանց վերաբերյալ ՀՀ վարչապետի առաջարկությանն ու կից ներկայացվող հրամանագրի նախագծին հակառակ հրամանագիր ընդունելու միջոցով: Հետևաբար, Վերաքննիչ դատարանի համոզմամբ, ՀՀ քաղաքացիություն շնորհելու և ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հարցերի հետ կապված ՀՀ վարչապետի առաջարկությանը համապատասխան հրամանագիր ընդունելու (առաջարկությանը կից համապատասխան հրամանագրի նախագիծը ստորագրելու) փոխարեն Հանրապետության նախագահի կողմից հիշյալ հարցերի կապակցությամբ հակառակ լուծում տվող հրամանագրի ընդունումը որևէ կերպ չի կարող հանդիսանալ Հանրապետության նախագահի՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ կամ օրենքով հստակ ամրագրված լիազորությունների ծավալի մեջ մտնող և այդ լիազորություններից բխող իրավաչափ գործառնություն ... »¹⁰:

Մեկ այլ վարչական գործով և՛ Դատարանը, և՛ ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանը դիրքորոշ-

www.ardaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ում էին արտահայտել, ըստ որի՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՀՀ նախագահի համապատասխան հրամանագրով մերժվել էր ՀՀ քաղաքացիությունից դուրս գալու վերաբերյալ հայցվորի դիմումը, ուստի հայցապահանջում առկա է պարտավորեցման հայցով ՀՀ վարչական դատարան դիմելու՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված նախապայմանը¹¹ :

Վկայակոչված դատական ակտերից հետևում է, որ դատական պրակտիկայում դեռևս չի մշակվել միանշանակ մոտեցում՝ կապված ՀՀ նախագահին համապատասխան հրամանագիր ընդունել պարտավորեցնելու պահանջը Օրենսգրքով նախատեսված պարտավորեցման հայցի շրջանակներում քննելու և այն որպես պարտավորեցման հայց դիտարկելու վերաբերյալ: Ըստ էության՝ դատական պրակտիկան ընթանում է երկու տարբեր ուղղություններով՝ մի դեպքում համարելով, որ ՀՀ նախագահն իրավասու չէ ընդունելու ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու հետ կապված հարցի շրջանակներում ՀՀ վարչապետի կողմից ներկայացված առաջարկությանը հակասող հրամանագիր, որպեսզի պայմաններում վերջինիս, ըստ էության, պարտավորեցման հայցի շրջանակներում մնան հրամանագիր ընդունելը պարտավորեցվել չի կարող, իսկ մյուս ուղղությունը հանգում է նրան, որ այն դեպքում, երբ պահպանված են պարտավորեցման հայցի ներկայացման համար օրենսդրությամբ սահմանված նախապայմանները, ապա ՀՀ նախագահի դեմ ներկայացված հայցը՝ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու, հրամանագիր ընդունելուն պարտավորեցնելու վերաբերյալ, պետք է դիտարկվի որպես պարտավորեցման հայց:

Ընդ որում, առաջին տեսակետի կողմնակիցները, պնդելով, որ վերոնշյալ հայցապահանջը չի կարող համարվել պարտավորեցման հայց և քննվել դրա շրջանակներում, միաժամանակ լուծում չեն տալիս այն հարցին, թե ինչպիսի հայցատեսակի շրջանակներում պետք է իրացվի անձի արդար դատաքննության իրավունքը այն դեպքում, երբ անձը դիմում է ներկայացրել՝ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ, և ՀՀ նախագահի կողմից այն մերժվել է:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ անձի կողմից ներկայացված պահանջն ամբողջովին համապատասխանում է պարտավորեցման հայցի համար օրենսդրությամբ նախատեսված բոլոր նախապայմաններին, հետևաբար՝ գործի դատաքննության սկզբնական՝ հայցադիմումի ընդունման փուլին՝ վերոնշյալ պահանջների պահպանմամբ

ներկայացված հայցադիմումի ընդունումը մերժելու հիմքերը, ըստ էության, բացակայում են: Իսկ ինչ վերաբերում է ՀՀ նախագահի կողմից ՀՀ քաղաքացիության հարցերի լուծման վերաբերյալ հրամանագիր ընդունելու լիազորություն չունենալու հանգամանքին, ապա դա, մեր կարծիքով, կարող է քննության առարկա դառնալ ոչ թե հայցադիմումի ընդունման, այլ գործը ըստ էության լուծող դատական ակտի կայացման ժամանակ: Այլ կերպ ասած՝ այն կարող է հիմք հանդիսանալ Դատարանի կողմից հայցը մերժելու կամ բավարարելու համար: Մինչդեռ, հաշվի առնելով դատական պրակտիկայում հանդիպող տարբերումները՝ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հրամանագիր ընդունելուն ՀՀ նախագահին պարտավորեցնելու պահանջը՝ պարտավորեցման հայց դիտարկելու հարցի վերաբերյալ կարող է ստացվել մի իրավիճակ, երբ այդ տարբերումների հետևանքով մի դեպքում վերոնշյալ պահանջով հայցադիմումը օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ներկայացված լինելու պարագայում կընդունվի վարույթ, իսկ մյուս դեպքում՝ հայցադիմումի ընդունումը կմերժվի, այն հիմքով, որ ՀՀ նախագահն իրավասու չէ համապատասխան հրամանագիր ընդունելու, ուստի հայցը ենթակա չի լինի դատարանում քննության:

Անհրաժեշտ է նշել նաև, որ ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հարցի որոշումը հանդիսանում է փոխկապակցված վարույթների ամբողջություն, որում ընդգրկված են տարբեր վարչական մարմինների կողմից իրականացվող տարբեր վարույթներ: Ուստի, անգամ այն դեպքում, երբ համարենք, որ ՀՀ նախագահը չի իրականացնում առանձին վարչական վարույթ, և ըստ այդմ՝ վերջինիս լիազորությունների մեջ չի մտնում քաղաքացիության հարցի լուծումը, ապա անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել նաև այն հանգամանքին, որ մնան եզրահանգմամբ առարկայագուրկ կդառնա նաև ՀՀ վարչապետի կողմից ներկայացված առաջարկության վերաբերյալ առարկություններ կատարելու ՀՀ նախագահի լիազորությունը, քանի որ տրամաբանորեն ենթադրվում է, որ առարկությունների առաջացումը պետք է պայմանավորված լինի գործի քննությամբ և ուսումնասիրությամբ, իսկ վերոնշյալ գործընթացում ընդգրկված վարչական մարմինները թեև իրականացնում են առանձին վարչական վարույթներ, սակայն դրանք փոխկապակցված են միմյանց հետ և յուրաքանչյուր նոր վարույթ հանդիսանում է նախորդի շարունակությունը, իսկ մնան շղթայում որևէ վարչական մարմին գործն ըստ էության եզրափակող վարչական ակտ չի կայացնում, այլ ըստ էության՝ ընդունում է

www.aradaradutyjournal.com

ընթացակարգային, օժանդակ բնույթ կրող ակտեր, որոնց ամբողջության հիման վրա ընդունվում է համապատասխան հրամանագիրը:

Հետևաբար անձն իր իրավունքների պաշտպանության նպատակով չի կարող դիմել մեկ այլ վարչական մարմնի, օրինակ՝ ՀՀ վարչապետի դեմ, քանի որ վերջինս նույնպես գործն ըստ էության լուծող վարչական ակտ չի կայացնում, այլ վերջինիս իրավասությունը սահմանափակվում է՝ ՀՀ նախագահին հրամանագրի նախագիծ ներկայացնելով: Տվյալ դեպքում, անձի կողմից իր իրավունքների պաշտպանության նպատակով հայցը կարող է ներկայացվել վարույթը եզրափակող մարմնի՝ տվյալ դեպքում ՀՀ նախագահի դեմ, ով հանդիսանում է տվյալ վարչական վարույթը եզրափակող իրավասու սուբյեկտ, ում վարչական ակտով՝ հրամանագրով ամփոփվում են մի քանի վարչական մարմինների կողմից իրականացված տարբեր ընթացակարգային վարույթներ:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ հանգում ենք այն եզրակացության, որ անհրաժեշտ է ՀՀ օրենսդրությամբ հստակ սահմանել ՀՀ նախագահի ՀՀ քաղաքացիության հարցերի լուծման հարցում հստակ լիազորությունների շրջանակը՝ վերջինիս հնարավորություն ընձեռելով սեփական հայեցողությամբ

որոշելու ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ ներկայացված դիմումը բավարարելու կամ մերժելու հարցը՝ հիմք ընդունելով նաև ՀՀ վարչապետի կողմից ներկայացված առաջարկությունը: Այսինքն, ըստ էության՝ առաջարկում ենք նախատեսել ՀՀ վարչապետի կողմից ներկայացված առաջարկությունը՝ ՀՀ նախագահի համար համապատասխան իրավակարգավորումներ՝ ոչ թե որպես պարտադիր, այլ՝ օժանդակ և խորհրդատվական բնույթ ունեցող առաջարկություն դիտարկելու վերաբերյալ: Այդպիսով, օրենսդրությամբ նախատեսելով ՀՀ նախագահին հայեցողական լիազորություն, կարգավորելով վերջինիս ՀՀ քաղաքացիության հարցերի լուծման ոլորտում դերը՝ առավել լայն իրավասություններ վերապահել:

Կարծում ենք՝ վերոնշյալ փոփոխությունների իրականացմամբ հնարավորություն կտրվի անձին իրացնելու իր արդար դատաքննության իրավունքը պարտավորեցման հայցի շրջանակներում, ինչպես նաև կհստակեցվեն ՀՀ նախագահի՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված և օրենքով ամրագրված իրավասությունները:

¹ Տե՛ս, Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրք: Ընդունվել է 05.12.2013 թվականին, ուժի մեջ է մտել 07.01.2014 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2013.12.28/73 (1013).1, Հոդ.1186.1-րդ:
² Տե՛ս, «Պատմություն և հասարակագիտություն» Տարեգիրք (գիտական հոդվածների ժողովածու), Մանուկյան Ս., Վարչական մարմինների իրավական կարգավիճակի առանձնահատկությունները Հայաստանի Հանրապետությունում, «Հայկարլի» ՍՊԸ, Երևան: 2017, էջ 128:
³ Տե՛ս, Պողոսյան Վ., Սարգսյան Ն., Հայաստանի Հանրապետության խմբագրությամբ Սահմանադրությունը, Համառոտ պարզաբանումներ.-«Տիգրան Մեծ», Երևան: 2016, էջ 128:
⁴ Տե՛ս, ՀՀ Սահմանադրություն: Ընդունվել է 06.12.2015 թվականին, ուժի մեջ է մտել 22.12.2015 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում Հոդ. 1118-րդ:
⁵ Տե՛ս, «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության մասին» ՀՀ օրենք: Ընդունվել է 06.11.1995 թվականին, ուժի մեջ է մտել 28.11.1995 թվականին: Տե՛ս ՀՀԱԺՏ 1995/8:
⁶ Տե՛ս, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենք, Ընդունվել է 17.01.2018 թվականին, ուժի մեջ է մտել 09.04.2018 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2018.01.31/7(1365) Հոդ.74-րդ:
⁷ Տե՛ս, «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենք, Ընդունվել է 18.02.2004 թվականին, ուժի մեջ է մտել 31.12.2004 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2004.03.31/18(317) Հոդ.413-րդ:
⁸ Տե՛ս, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի թիվ ՎԳ/6495/05/14 վարչական գործով 26.12.2016 թվականի որոշումը:
⁹ Տե՛ս, ՀՀ վարչական դատարանի թիվ ՎԳ/2968/05/19 վարչական գործով 25.07.2019 թվականի վճիռը, http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809932999.
¹⁰ Տե՛ս, ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի թիվ ՎԳ/2968/05/19 վարչական գործով 20.12.2019 թվականի որոշումը, http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809932999.
¹¹ Տե՛ս, թիվ ՎԳ/9845/05/19 վարչական գործով ՀՀ վարչական դատարանի 03.12.2019 թվականի որոշումը և ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի 24.01.2020 թվականի որոշումը, http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809940356.

www.ardaradutyjournal.com

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

- 1) ՀՀ Սահմանադրություն: Ընդունվել է 06.12.2015 թվականին, ուժի մեջ է մտել 22.12.2015 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում: Հոդ. 1118-րդ:
- 2) Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգիրք: Ընդունվել է 05.12.2013 թվականին, ուժի մեջ է մտել 07.01.2014 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2013.12.28/73 (1013).1, Հոդ.1186.1-րդ:
- 3) «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենք: Ընդունվել է 18.02.2004 թվականին, ուժի մեջ է մտել 31.12.2004 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2004.03.31/18(317) Հոդ.413-րդ:
- 4) «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության մասին» ՀՀ օրենք: Ընդունվել է 06.11.1995 թվականին, ուժի մեջ է մտել 28.11.1995 թվականին: Տե՛ս, ՀՀԱԺՏ 1995/8:
- 5) «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենք: Ընդունվել է 17.01.2018 թվականին, ուժի մեջ է մտել 09.04.2018 թվականին: Տե՛ս, ՀՀՊՏ 2018.01.31/7(1365) Հոդ.74-րդ:
- 6) Պողոսյան Վ., Սարգսյան Ն., Հայաստանի Հանրապետության խմբագրությամբ Սահմանադրությունը, Համառոտ պարզաբանումներ. «Տիգրան Մեծ», Երևան: 2016, էջ 128:
- 7) Մանուկյան Ս., Վարչական մարմինների իրավական կարգավիճակի առանձնահատկությունները Հայաստանի Հանրապետությունում, «Պատմություն և հասարակագիտություն» Տարեգիրք (գիտական հոդվածների ժողովածու), «Հայկարի» ՍՊԸ, Երևան: 2017, էջ 128:
- 8) ՀՀ վճռաբեկ դատարանի թիվ ՎԳ/6495/05/14 վարչական գործով 26.12.2016 թվականի որոշում:
- 9) ՀՀ վարչական դատարանի թիվ ՎԳ/2968/05/19 վարչական գործով 25.07.2019 թվականի վճիռ, http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809932999.
- 10) ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի թիվ ՎԳ/2968/05/19 վարչական գործով 20.12.2019 թվականի որոշում, http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809932999.
- 11) ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի թիվ ՎԳ/9845/05/19 վարչական գործով 24.01.2020 թվականի որոշում, http://www.datalex.am/?app=AppCaseSearch&case_id=38562071809940356.

Нарине Аракелян

Помощник судьи Административного суда РА,
магистр юриспруденции Американского университета Армении

РЕЗЮМЕ

Вопросы о прекращении гражданства РА в рамках иска о принуждении

В данной статье были изучены некоторые вопросы связанные с расследованием иска об обязывании Президента РА принять постановление о прекращении гражданства РА в рамках иска о принуждении предусмотренного кодексом административного судопроизводства РА, цель расследования которого связано с отсутствием законодательных положений и некоторых разногласий в судебной практике.

Ключевые слова: Президент РА, гражданство РА, иск о принуждении, постановление, административный акт, административное производство, полномочия.

Narine Arakelyan

Judge's assistant of the Administrative Court of RA
Master of laws of American University of Armenia

SUMMARY

Issues on the termination of citizenship of RA within the framework of the action of compelling

This article discusses some issues on examining the action of compelling a president of RA to terminate the citizenship of RA as the action of compelling stipulated by the Administrative procedure code of RA and the aim of the examination is connected to the absence of legal regulations and some disagreements in judicial practice.

Key words: President of RA, citizenship of RA, action of compelling, order, administrative act, administrative procedure, authority.

Բնագիրը ներկայացվել է 19.08.2020թ.

Ընդունվել է տպագրության 09.09.2020թ.

Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության (գրախոսել է)

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու Լ. Հակոբյանը